

Pražák, Richard

[Lossau, Norbert. Die deutschen Petöfi-Übersetzungen : (Ungarische Realienbezeichnungen im sprachlich-kulturellen Vergleich)]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1994, vol. 43, iss. D41, pp. 175-176

ISBN 80-210-1205-6

ISSN 0231-7818

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108459>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

charakteristice rodiny Glombajevových u Miroslava Krleži a Karamazovových u F. M. Dostojevského si všímá **Marija Salzmann–Čelanová**, kdežto poetiky Mandel'stamovy **Stefan Simonek**.

Pro literární bohemistiku i historickou jazykovědu je v tomto sborníku neobyčejně závažná práce **Josefa Vintera** *Jazyk české barokní bible Svatováclavské* (s. 197–212). Autor konstatuje, že jazyk Nového zákona (1677) Svatováclavské bible, neprávem stojící ve stínu bible Kralické, je bližší jazykové normě dnešní než dva starozákonní svazky (1712, 1715), i když jsou chronologicky mladší. Ortografickou normu přijala Svatováclavská bible od Kralické, s výjimkou označení kvantity vokálů, což vyplynulo z pozdějších změn v tomto směru v letech 1596–1677 (podle údajů novozákonních edic posledního vydání šestidílký a I. dílu svatováclavské bible). J. Vitr si všímá forem imperativu, kolísání při skloňování feminin a jejich přiklání se ke vzoru píseň a kost aj.; upozorňuje na přechod slovesných pasív k minulému času, dále též na germanismy a na latinismy zejména ve starozákonních textech pokud jde především o slovní zásobu. Autor studie rozlišuje jazyk vlastního biblického překladu od znění komentářů a zjišťuje v prvním případě úpadek barokní češtiny: biblický text představuje nejvyšší styl, kdežto komentáře nižší, který je blízký jazyku kázání. J. Vitr zdůrazňuje, že jazyk Svatováclavské bible během celé 19. století utvrzoval sebevědomí katolické inteligence v českých zemích.

Oddíl týkající se slovanské etymologie přináší úvodní kritické hodnocení **Franze Miklosiche** (1813–1891) v rámci srovnávací jazykovědy 19. století. **L. B. Kurkinová** posléze etymologický výklad slovesa ševeliti, kdežto **Žanna Žanovna Barbotová** charakterizuje vztahy sémantické rekonstrukce v souvislosti s etymologiemi: instrumentál v polabštině charakterizuje **Michael Moser**. **Birgit Seidel–Dreffkeová** uvažuje o možných nejrůznějších interpretacích Gogolova Něvského prospektu a zvýraznila přitom výraznou roli motivu smrti u tohoto spisovatele. Z pozůstalosti **Güntera Wyrzense** je tu zveřejněn pohled na Fin de siècle v polské literární vědě.

V oddílu materiálových studií zveřejňuje **Emilie Bláhová** příspěvek o významu řecko-církevněslovanského indexu pro zjištění slovního bohatství staroslověnštiny. Jubilantu **F. V. Marešovi** je tu věnován soupis jeho vědeckého díla z období 1982–1992 tématicky utříděný na práce po bibliografii zveřejněných (Wiener Slavistisches Jahrbuch 1982) do těchto oddílů: srovnávací slovanská jazykověda, etymologie, staroslověnština, nová církevní slovanština, práce věnované 1100. výročí smrti sv. Metoděje, studie lexikologické a lexikografické, práce v encyklopediích, v edicích a katalozích, a konečně studie týkající se jednotlivých slovanských jazyků a nejstarších literárních památek, nekrology a jubilea, překlady a redakční práce. Obdobnou bibliografickou práci pro dílo **Güntera Wyrzense** za stejné období sestavil **Vincenc Pavlík**.

Sborník uzavírají recenze, z nichž nejzávažnější se týká **Eichlerovy** a **Schröterovy** práce o **Leskienových** přednáškách ze srovnávací mluvnice slovanských jazyků. **Josef Vitr** přináší kritické ocenění edice **Blahoslavovy** Gramatiky české vydané Masarykovou univerzitou péčí **M. Čejky**, **J. Nechutové** a **D. Šlosara** (1991). J. Vitr klade si otázku, užíval-li **J. Konstanc** v r. 1677 právě rukopis, který sloužil za podklad této edice a zabývá se otázkami kvantitativní edice.

Jan Skutil

Norbert Lossau: Die deutschen Petőfi–Übersetzungen (Ungarische Realienbezeichnungen im sprachlich–kulturellen Vergleich). Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien 1993, 390 stran.

Jako třetí svazek edice *Opuscula fenno–ugrica gottingensia*, kterou vydává v Göttingen János Gulya, vyšla zajímavá monografie Norberta Lossaua *Die deutschen Petőfi–Übersetzungen*. Tato práce je věnována německým překladům Petőfiho se zaměřením na typické uherské reálie na pozadí historické a kontrastivně lexikální analýzy těchto reálií, při čemž zvláštní pozornost je tu věnována rozboru německých překladů Petőfiho básně *Alföld* (1844). Své zkoumání zasazuje Lossau do široké srovnávací roviny, zabývá se nejprve recepcí maďarské tematiky v německy mluvících oblastech v 19. století a poukazuje na to, jak recepci díla Petőfiho v německém prostředí připravily

již básně Lenauovy a Beckovy s uherskou tematikou a zdůrazňuje i význam německé antologie Jánose Mailátha „Magyarische Gedichte“, která vyšla v roce 1825 v nakladatelství Cotta v Tübingen a Stuttgartu, rukověti Ference Toldyho Handbuch der magyarischen Poesie (Wien–Pest 1828) a anglického výboru maďarské poezie od Johna Bowringa „Poetry of the Magyars“ (London 1830). Podrobně objasňuje historii německých překladů Petöfiho díla a ukazuje, jaký podíl na těchto překladech měli uherští Němci (Dux, Neugebauer, Schnitzer aj.), sedmihradští či spíšíšti Sasové (Melas, Sponer), Rakušané (Buchheim, Falke, Hartman aj.), říšíšti Němci (Lachmann aj.), slezští Němci (Opitz, Wollzogen) atd. Na počátku německých knižních překladů Petöfiho stojí výbor Adolfa Duxe Augewählte Gedichte von Petöfi (Wien 1846) a po výboru Antona Vilneyho Ungarische Volkslieder (Leipzig 1848) to byly dva nejznámější německé výbory z díla Petöfiho ve starším období, a sice Gedichte von Alexander Petöfi (Frankfurt am Main 1849) v překladu Karla Marii Kertbenye a Alexander Petöfi's Gedichte (Darmstadt 1851) v překladu Moritze Hartmanna a Frigyes Szarvadyho, které byly velmi známy i v českém prostředí. Z dalších německých knižních výborů Petöfiho poesie uvedme alespoň Alexander Petöfi's lyrische Gedichte (2 svazky, Pest 1864) v překladu Theodora Opitze, Gedichte von Alexander Petöfi (2 svazky, Hermannstadt 1891) v překladu Heinricha a Alexander Petöfi's poetische Werke (4 svazky, Breslau 1902) v překladu Josefa Steinbacha. Zvláštní význam pro německou recepci Petöfiho přikládá Lossau překladům Ladislause Neugebauera Gedichte von Alexander Petöfi, které vyšly v Lipsku v letech 1878, 1885 a 1910 vždy v dokonalejší a rozšířené podobě.

Z maďarských reálií, jež se vyskytují v Petöfiho básních, věnuje Lossau zvláštní pozornost geografickým pojmům (Alföld, pusta), rázovitým postavám maďarského lidového života (beťár, cikóš, husar aj.), oblečení (šuba, doloman atd.), budovám (čárda aj.), hudebním nástrojům (cymbál), materiální kultuře a stravě (kulač, klobásy) atd. Slovo pusta je v německých překladech překládáno jako Wüste, Pušte, Heide, Steppe, ale objevuje se tu pro pustu i latinský výraz Prädium. Slovo bojtar (Pastýř) bývá v německých překladech uváděno výrazy Hirtenjunge či Schäferjunge, kdežto cikóš (pastýř koní) je tu označován jako Pferdehüter, Gestüthüter. Roßhirt či Pferdeknacht, pastýř ovcí juhász je tu označován jako Schäfer či Schafhirt. Velmi rozmanitě bylo překládáno slovo hajduk od pomadžarštělé formy Haiduk, Haiduck až po výrazy Trabant, Gerichtsfrohn, Gerichtsdienner a Büttel. Velice rozporné je v německých překladech označování beťára (Betjar, Roßdieb aj.) a objevují se tu i významy Dienstloser Knecht, Vagabund, Strolch, Räuber. V některých případech němečtí překladatelé většinou ponechávají původní maďarský význam, jako např. ve slově Dolman (doloman), ale objevuje se tu i výraz Blumenmantel. Pro slovo čárda nacházíme v německých překladech výrazy Heideschenke, ale i Tschardacke. Kabacke anebo prostě Heidewirtheus. Převládají ovšem maďarskému originálu blízké výrazy Csárda, Tscharda, Tschárda. Pro uherskou nížinu Alföld se objevují výrazy Tiefland, Unterland, ungarisches Flachland, Ebene, Haideland, ale bývá ponecháván i výraz Alföld.

Kniha Norberta Lossaua Die deutschen Petöfi–Übersetzungen podává plastický obraz o vývoji německých knižních překladů Petöfiho poesie, o různých typech překladů maďarských reálií do němčiny a vyniká i vzornými tabulkami a rejstříky, zpracovanými s německou důkladností a přehledností. Přispívá podstatnou měrou k poznání recepce Petöfiho díla v německé jazykové oblasti a je obohacením i celé petöfiiovské literatury.

Richard Pražák

Alma Mahlerová–Werfelová: Můj život. Panorama a Mladá fronta, Praha 1993, 376 stran. Přeložila Štefánia Lorándová.

Alma Mahlerová–Werfelová (1879–1964) byla významnou osobností evropské kultury 20. století. Dcera známého rakouského malíře Emila J. Schindlera se provdala 9. března 1902 za fedi-tele vídeňské dvorní opery, hudebního skladatele Gustava Mahlera, rodáka z Kaliště u Jihlavy, a po jeho brzké smrti (zemřel 18. května 1911) si vzala za muže 18. srpna 1915 zakladatele Bau-